

EVROPSKA KOMISIJA

Bruselj, 14.12.2011
COM(2011) 878 konč.

**POROČILO KOMISIJE EVROPSKEMU PARLAMENTU, SVETU IN
EVROPSKEMU EKONOMSKO-SOCIALNEMU ODBORU**

Poročilo o izvajanju in učinkovanju Direktive o sledni pravici (2001/84/ES)

KAZALO

1.	Uvod.....	3
1.1.	Cilji Direktive.....	3
1.2.	Cilj poročila.....	3
1.3.	Postopkovna vprašanja in posvetovanje z zainteresiranimi stranmi	3
2.	Učinki Direktive.....	4
2.1.	Ozadje – svetovni trg umetnin	4
2.2.	Konkurenčnost trga moderne in sodobne umetnosti v EU v povezavi z zadevnimi trgi, ki ne uporabljajo sledne pravice	4
2.2.1.	Prodaja del živečih umetnikov na dražbi	5
2.2.2.	Prodaja del umetnikov, umrlih v obdobju 70 let do datuma prodaje, na dražbi	5
2.3.	Vpliv na notranji trg	6
2.3.1.	Prodaja del živečih in preminulih umetnikov na dražbi.....	6
2.3.2.	Spremembe v celotnem tržnem deležu	7
2.4.	Dejavniki, ki vplivajo na razvoj trgov umetnin	7
2.4.1.	Mobilnost v višjih cenovnih razredih.....	7
2.4.2.	Upravno breme v nižjih cenovnih razredih.....	8
3.	Vprašanja izvajanja na nacionalni ravni	8
3.1.	Stopnje nadomestil	8
3.2.	Postopki upravljanja.....	8
3.2.1.	Upravni stroški	8
3.2.2.	Stroški za kolektivne organizacije	9
3.2.3.	Učinek snežne kepe.....	9
4.	Učinek na umetnike.....	9
4.1.	Koristi in stroški za umetnike	9
5.	Sklepne ugotovitve.....	10
5.1.	Konkurenčnost evropskih trgov	10
	Priloga 1	12

1. UVOD

1.1. Cilji Direktive

Direktiva o sledni pravici (2001/84/ES z dne 27. septembra 2001) (v nadaljnjem besedilu: Direktiva) je bila zasnovana z upoštevanjem dveh pomembnih ciljev: po eni strani „zagotoviti, da imajo avtorji grafičnih in likovnih umetniških del korist od ekonomske uspešnosti svojih izvirnih umetniških del“¹, po drugi strani pa uskladiti uporabo pravice po vsej EU. Podano je bilo mnenje, da „uporaba oziroma neuporaba takšne pravice pomembno vpliva na konkurenčno okolje znotraj notranjega trga, kajti obstoj oziroma neobstoj obveznosti plačila na podlagi sledne pravice je element, ki ga mora upoštevati vsak posameznik, ki želi prodati umetniško delo. Ta pravica je torej dejavnik, ki pripomore k izkrivljanju konkurence, pa tudi k preusmeritvi trgovanja znotraj Skupnosti.“²

V skladu s temi cilji je Direktiva spodbujala usklajevanje vsebinskih pogojev za uporabo sledne pravice: (i) upravičenost in trajanje varstva; (ii) kategorije umetniških del, za katere velja sledna pravica; (iii) obseg dejanj, ki bodo zajeta, tj. vsa dejanja, ki vključujejo trgovce z umetniškimi deli; (iv) stopnje nadomestil, ki se uporabljajo v opredeljenih cenovnih razredih; (v) zgornja meja za minimalno prodajno ceno, za katero velja pravica (3 000 EUR); in (vi) določbe o državljanih tretjih držav, upravičenih do nadomestil. Direktiva je začela veljati 1. januarja 2006.

V času, ko je bila Direktiva dogovorjena, 4 od takratnih 15 držav članic sledne pravice niso uvedle v nacionalno zakonodajo: Avstrija, Irska, Nizozemska in Združeno kraljestvo. Tem državam članicam je bilo omogočeno prehodno obdobje do 1. januarja 2010, v katerem so se lahko odločile, da sledne pravice ne bodo uporabile za umetniška dela upravičenih preminulih umetnikov. Te države članice so, skupaj z Malto, izkoristile to določbo in možnost, da obdobje odstopanja podaljšajo za nadaljnji dve leti. To odstopanje se izteče 1. januarja 2012, ko mora biti Direktiva v celoti izvedena v vseh državah članicah.

1.2. Cilj poročila

Člen 11 Direktive določa, da Komisija Evropskemu parlamentu, Svetu in Ekonomsko-socialnemu odboru predloži poročilo o izvajanju in učinku Direktive. Poročilo je sestavljeno na podlagi te zahteve. V skladu z določbami člena 11 to poročilo podrobno preučuje zlasti vpliv Direktive na notranji trg ter učinek uvedbe sledne pravice v državah članicah, ki pravice v nacionalni zakonodaji niso uporabile pred začetkom veljavnosti te direktive. Posebno pozornost namenja položaju Skupnosti v zvezi z zadevnimi trgi, ki ne uporabljajo sledne pravice, ocenjuje vlogo Direktive pri spodbujanju umetniške ustvarjalnosti in preučuje razmere glede na postopke upravljanja v državah članicah.

1.3. Postopkovna vprašanja in posvetovanje z zainteresiranimi stranmi

Pri pripravi tega poročila je Komisija izvedla obširno javno posvetovanje o vseh ključnih vprašanjih, opredeljenih v členu 11, pridobila pa je tudi informacije od držav članic.

¹ Uvodna izjava (3) Direktive.

² Uvodna izjava (9) Direktive.

Za objavo so bili prejeti 503 odgovori. Večino odgovorov (422) so predložili državljani – pravni nasledniki umetnikov (248, predvsem v Franciji in Italiji) in umetniki (174, predvsem iz Francije in Združenega kraljestva). Prejeti so bili tudi odgovori strokovnjakov s trga umetnin (48), kolektivnih organizacij, poklicnih združenj umetnikov in nekaterih javnih organov.

2. UČINKI DIREKTIVE

2.1. Ozadje – svetovni trg umetnin

Svetovni trg umetnin in starin, vključno z likovno in dekorativno umetnostjo, je bil v letu 2010, tj. letu, v katerem se je po „kriznem“ letu 2009 (prodaja se je zmanjšala na 28 milijard EUR) vrnil na raven iz leta 2008, vreden 43 milijard EUR.³

V letu 2010 je delež svetovnega trga EU znašal 37 % vrednosti, sledita ji ZDA (34 %) in Kitajska (23 %).⁴ Najbolj opazen trend na svetovnem trgu umetnin in starin v zadnjih šestih letih je bilo izrazito povečanje tržnega deleža Kitajske, ki se je povečal s 5 % v letu 2006, ter hkratno zmanjšanje tržnih deležev ZDA in EU (glej sliko 1 v Prilogi 1).

Prodaja na trgu umetnin in starin se je povečala za 13 % na 35 milijonov transakcij v letu 2010. Svetovna prodaja je razdeljena med dražbene hiše (49 % v letu 2010) in trgovce z umetninami (51 %). V letu 2010 je prodaja na dražbah skupno dosegla vrednost približno 21 milijard EUR, prodaja **likovne umetnosti** na dražbah⁵ pa je dosegla vrednost približno 7 milijard EUR. Glej preglednico 1 v Prilogi.

Trg umetnin in starin kot celota precej prispeva k svetovnemu gospodarstvu, ne samo glede na promet, ampak tudi glede podjetij, ki jih podpira, ter delovnih mest in znanj, ki jih ustvarja tako neposredno kot posredno. Podjetje Arts Economics je ocenilo, da je bilo v letu 2010 po vsem svetu okoli 400 000 podjetij, ki kotirajo na borzi (dražbenih hiš, trgovcev z umetninami), v EU pa več kot 59 000 podjetij, vključno s 4 000 dražbenimi hišami in 55 000 podjetji trgovcev z umetninami, ki so zaposlovala skoraj 270 000 oseb in po zadržani oceni zagotavljala več kot 110 000 delovnih mest v pomožnih in podpornih storitvah, ki jih neposredno uporablja trgovina z umetninami.

2.2. Konkurenčnost trga moderne in sodobne umetnosti v EU v povezavi z zadevnimi trgi, ki ne uporabljajo sledne pravice

Sledna pravica neposredno vpliva samo na trgovino na področju sodobne in moderne likovne umetnosti, tj. dela živčih umetnikov v EU ali dela umetnikov v EU, umrlih v obdobju 70 let do datuma prodaje. Dela, za katera velja sledna pravica, so na dražbah po vsem svetu v letu 2010 prinesla približno 2,1 milijarde EUR. V EU so ta dela predstavljala 50 % vrednosti prodaj na dražbah likovne umetnosti v letu 2010⁶ v primerjavi s 35 % v ZDA, 25 % v Švici in 3 % v preostalem svetu. Glej preglednico 1 v Prilogi.

³ Vse številke temeljijo na podatkih podjetja Arts Economics s podatki spletnega ponudnika Artnet.

⁴ Podatki podjetja Arts Economics o kitajskem deležu trga umetnin in starin vključujejo celinski del Kitajske, Hong Kong, Macao in Tajvan.

⁵ tj. brez dekorativne umetnosti.

⁶ Podatki o prodaji likovne umetnosti na dražbah so tukaj uporabljeni kot osnova za razpravo o gibanjih na svetovnih trgih umetnin, saj so prodaje javnega značaja, upoštevano pa je obdobje 2005–2010, ker je

2.2.1. Prodaja del živečih umetnikov na dražbi

Prodaja del vseh živečih umetnikov na svetovnih dražbah likovne umetnosti v letu 2010 je znašala približno 1 milijardo EUR, od tega je bila skoraj tretjina teh prodaj v EU. Prodaja del živečih umetnikov v EU na svetovnih dražbah je predstavljala eno tretjino vrednosti prodaje del živečih umetnikov v letu 2010 (340 milijonov EUR).⁷

Prodaja del vseh živečih umetnikov na dražbah umetniških izdelkov se je v obdobju 2005–2010 povečala za 136 %. Rast v ZDA in EU je bila pod povprečjem (60 % oziroma 92 %), Švica in Kitajska pa sta zabeležili visoki stopnji rasti (334 % oziroma 646 %).⁸

Svetovni tržni delež EU na področju prodaje del živečih umetnikov na dražbah v obdobju 2005–2010 je padel s 37 % na 30 %, zlasti zaradi tržnega deleža Združenega kraljestva, ki je s 27 % padel na 20 %. Hkrati je tržni delež ZDA padel s 54 % na 37 %, delež Kitajske pa se je z 8 % dvignil na 24 %. Tržni delež Švice se je za malenkost povečal (z 0,3 % na 0,5 %).

EU je nadaljnji tržni delež na področju prodaje del živečih umetnikov v EU izgubila v obdobju 2008–2010.⁹ Do tega je prišlo po tem, ko je imelo Združeno kraljestvo visok tržni delež, ki je v letu 2008, tri leta po začetku veljavnosti Direktive o sledni pravici, znašal 62 %. Hkrati se je tržni delež ZDA povečal za 5 odstotnih točk na 28 %; prav tako se je v tem obdobju z izvajanjem sledne pravice v letu 2006 za živeče umetnike v EU povečal tržni delež nekaterih držav članic (Avstrija, Nizozemska, Italija¹⁰). Glej preglednico 1. Glede na razpoložljive podatke v daljšem časovnem okviru se je tržni delež EU na področju del živečih umetnikov v EU povečal s 60 % v letu 2002 na 66 % v letu 2010, tržni delež Združenega kraljestva pa s 40 % na 42 %.

Glede na širša gibanja na trgih sodobne (in splošne) umetnosti trenutno ni dovolj dokazov, ki bi potrdili, da je izguba tržnega deleža EU na področju del živečih umetnikov v zadevnem obdobju neposredno povezana z usklajevanjem sledne pravice v letu 2006 (glej oddelek 2.4).

2.2.2. Prodaja del umetnikov, umrlih v obdobju 70 let do datuma prodaje, na dražbi

Prodaja „modernih“ del na svetovnih dražbah likovne umetnosti (umetnikov, ki so se rodili med letoma 1875 in 1945) je v letu 2010 znašala približno 3,5 milijarde EUR. Od tega je trg „dedičev“ EU (del umetnikov, umrlih v obdobju 70 let do datuma prodaje) znašal 1 milijardo EUR.

Na splošno se je trg v obdobju 2005–2010 povečal za 126 %. Prodaja v Švici, ZDA in EU se je v primerjavi z zelo visoko stopnjo rasti na Kitajskem, ki je znašala več kot 1 300 %,

Direktiva začela veljati 1. januarja 2006. Podrobni podatki o delih, za katera velja sledna pravica, so na voljo samo za obdobje 2008–2010.

⁷ V nasprotju z drugimi trgi, na katerih je lahko prodaja na dražbah enakomerno porazdeljena, številni živeči umetniki svoja dela prodajajo predvsem preko trgovcev z umetninami in manj preko dražb. Prodaja preko trgovcev je v tem sektorju lahko precej višja in je ocenjena na dvojno vrednost prodaje na dražbah.

⁸ Primerjave je treba obravnavati previdno, saj je na Kitajskem precej zanimanja za, na primer, tradicionalno kitajsko umetnost.

⁹ Te podatke je treba obravnavati previdno: ne obsegajo obdobja pred uskladitvijo sledne pravice in po njej. Obdobje 2008–2010 je bilo tudi obdobje nikoli prej videnega nihanja med razcvetom in ekonomskim padcem.

¹⁰ Italija je sledno pravico začela izvajati v praksi leta 2006.

dvignila za 25 %, 69 % oziroma 85 %. EU je, ponovno predvsem zaradi manjšega tržnega deleža Združenega kraljestva (padel je s 27 % na 20 %), tako kot ZDA in Švica, izgubila delež svetovnega trga. Tržni delež Kitajske se je znatno povečal (s 4 % na 23 %).

Glede trga „dedičev“ EU je treba opozoriti, da je v obdobju 2008–2010 Združeno kraljestvo izgubilo tržni delež, ki se je za 5 odstotnih točk zmanjšal na 37 %, ne da bi uporabilo sledno pravico za trg „dedičev“ (dejansko je Združeno kraljestvo v istem obdobju izgubilo znaten tržni delež na širšem trgu za preminule umetnike, in sicer se je delež zmanjšal s 34 % na 20 %). Tržni delež ZDA se je v istem obdobju povečal za 5 odstotnih točk, tržni deleži drugih držav članic EU (ne glede na to, ali pravico uporabljajo za dediče) pa so ostali nespremenjeni. Trenutno ni nobenega opaznega vzorca, ki bi kazal na to, da so bile države članice, ki ne obračunavajo nadomestil za dela preminulih umetnikov, v tem obdobju uspešnejše od držav članic, ki nadomestila obračunavajo. Glej preglednico 1 v Prilogi.

2.3. Vpliv na notranji trg

Ob upoštevanju pričakovanja, da je neusklajena uporaba sledne pravice prispevala k „preusmeritvi prodaje“ znotraj EU, je želela Komisija ugotoviti, ali je prišlo do preusmeritve trgovanja od držav članic, ki so sledno pravico za dela živečih umetnikov prvič uvedle leta 2006 k drugim državam članicam, in ali imajo države članice, za katera velja odstopanje do 1. januarja 2012, primerjalno prednost na področju prodaje del preminulih umetnikov. Komisija je preučila sklope podatkov, ki so bili na voljo za obdobje 2005–2010.

2.3.1. Prodaja del živečih in preminulih umetnikov na dražbi

Trgi umetnin v EU se razlikujejo glede na njihovo naravo in sestavo. Na primer, Združeno kraljestvo ima največji tržni delež EU po vrednosti prodaje del, upravičenih do sledne pravice, na dražbah (64 % v letu 2010), sledita mu Francija (12 %) in Nemčija (5 %), vendar je bilo največ transakcij izvedenih v Franciji (26 %).¹¹

Skupno je bilo v letu 2010 do sledne pravice upravičenih približno 65 000 transakcij prodaje na dražbi, od tega je približno dve tretjini obsegala prodaja del preminulih umetnikov, eno tretjino pa prodaja del živečih umetnikov. Glej preglednico 1 v Prilogi.

Pri preučevanju vrednosti in obsega prodaje del živečih umetnikov na dražbah v obdobju 2005–2010 ni mogoče opredeliti nobenega vzorca, ki bi kazal na to, da je v EU sistematično prišlo do preusmeritve trgovanja od tistih držav članic, ki so leta 2006 uvedle pravico za živeče umetnike.

Združeno kraljestvo je glede na leto 2005 izgubilo tržni delež za živeče in preminule umetnike. Združeno kraljestvo je med letoma 2008 in 2010 izgubilo tudi tržni delež za dela živečih umetnikov, upravičenih do sledne pravice, čeprav je tržni delež Združenega kraljestva v letu 2008, tj. tri leta po začetku veljavnosti Direktive, dosegel visokih 61 %. Vendar so druge države članice, ki so prvič uvedle sledno pravico (Avstrija, Nizozemska in Italija) v tem obdobju prav tako pridobile tržni delež na račun Združenega kraljestva. Opozoriti je treba tudi, da je Združeno kraljestvo izgubilo tržni delež EU na področju del preminulih umetnikov tako v obdobju 2005–2010 kot v obdobju 2008–2010. Izmed držav članic, ki že izvajajo

¹¹ Visoka vrednost prodaje v Združenem kraljestvu predstavlja majhno število prodaj po zelo visokih cenah. V letu 2010 je bilo na primer 54 % vrednosti trga umetnin v cenovnem razredu 2 milijonov EUR (kar je predstavljalo samo 0,5 % transakcij).

sledno pravico, sta Francija in Nemčija v obdobju 2008–2010 nekoliko povečali tržni svoj delež za živeče umetnike v EU (s 5 % na 7 % oziroma s 3 % na 4 %), medtem ko je delež „ostale EU“ ostal nespremenjen pri 2 %. Kar zadeva dela preminulih umetnikov, so tržni deleži ostali nespremenjeni. Glej preglednico 1 v Prilogi.

2.3.2. Spremembe v celotnem tržnem deležu

Podobno za obdobje 2005–2010 ni mogoče opredeliti jasnega vzorca tudi pri tržnem deležu kot celoti (ne samo dražbe). Delež Avstrije, Nizozemske in Italije na trgu EU za dela živečih umetnikov se je rahlo povečal, delež Združenega kraljestva pa se je v skladu z obsežnejšim krčenjem trga Združenega kraljestva precej zmanjšal.

Spremembe tržnih deležev za trgovanje z deli preminulih umetnikov kažejo podobno sliko. Tržni delež Združenega kraljestva se je zmanjšal sorazmerno z obsežnejšim krčenjem trga; tržni deleži Nemčije in Nizozemske so se za malenkost zmanjšali, tržni deleži Francije, Avstrije in Italije pa so se povečali.

2.4. Dejavniki, ki vplivajo na razvoj trgov umetnin

Številne zainteresirane strani so opozorile na dejstvo, da so značilnosti različnih trgov umetnin, njihov razvoj in relativna konkurenčnost trgov odvisni od številnih dejavnikov. Širši davčni sistem, vključno z uporabo DDV, ima lahko pomembno vlogo. Opozoriti je treba, da se v EU stopnje DDV precej razlikujejo, in sicer od 15 % do 25 %. Navedene so bile stopnje provizij in upravni stroški, vključno s stroški, povezanimi z upravljanjem sledne pravice.

Pomembna so tudi druga vprašanja. Trgi umetnin so dovzetni za spremembe okusa in spremembe glede dojemanja naložbene vrednosti umetnin. Zato ostajajo pomembni razpoložljivost strokovnega znanja, specializacija katerega koli zadevnega trga, zaupanje in stiki. Pomemben dejavnik so lahko tudi spremembe porazdelitve bogastva v svetu, kot je pokazalo zlasti povečanje kitajskih trgov umetnin. Hkrati je bila navedena tudi mobilnost trga umetnin, vključno z vedno večjo privlačnostjo nacionalnih in mednarodnih sejmov umetnin v sektorju trgovcev z umetninami.

2.4.1. Mobilnost v višjih cenovnih razredih

Za svetovni trg umetnin je nadaljnje značilnih nekaj „svetovnih tržnih vozlišč“, v katerih se kupujejo in prodajajo umetnine najvišjih vrednosti – nad 50 000 EUR. Ta vozlišča, ki imajo največji delež prodaj v višjih cenovnih razredih, vključujejo ZDA, Kitajsko in Združeno kraljestvo. To potrjujejo tudi prodajne cene v teh državah, ki so višje od povprečnih (glej sliko 2 v Prilogi) in dejstvo, da majhno število prodaj predstavlja visok odstotek vrednosti transakcij.

Številni udeleženci so opozorili, da je prodaja del z višjimi cenami bolj dovzetna za mednarodne konkurenčne pritiske, in na verjetnost, da bodo trgovci z umetninami pri stroških, ki so povezani s takimi prodajami, prodaje pogosteje preusmerili na trge, na katerih so stroški transakcij nižji, tudi ob upoštevanju prevoznih stroškov.¹² Glede tega so dražbene hiše ugotovile, da so se v nekaterih primerih stranke odločile za preusmeritev prodaje v New York, pri čemer so kot dejavnik stroškov navajale sledno pravico. Sektor trgovcev z umetninami je

¹² Glej, na primer, „The impact of artist resale rights on the art market in the UK“, Toby Froschauer, januar 2008.

opazil nagnjenost k preusmerjanju transakcij na enega od razvijajočih se mednarodnih sejmov umetnin, s tem v zvezi pa je bil naveden sejem Art Basel. Če povzamemo, prodajalci se bodo razumno preusmerili na sklepanje poslov na tistih trgih, na katerih bo transakcija najugodnejša, in sledna pravica je ena od številnih dejavnikov, ki vplivajo na izbiro kraja prodaje.

2.4.2. Upravno breme v nižjih cenovnih razredih

Daleč najbolj količinsko obsežna prodaja je v spodnjem delu trga, tj. na prvotno „domačih“ trgih, na katerih se izvaja količinsko obsežna prodaja majhnih vrednosti. Taki trgi so lahko nacionalni ali pa delujejo ob mednarodnih trgih (primer tega je London) in običajno temeljijo na količinsko obsežni prodaji nižjih vrednosti, pri kateri je prodajano blago večinoma lokalnega porekla in ki je pretežno namenjena lokalnim kupcem (glej sliko 3 v Prilogi). Ugotovljeno je bilo, da na teh trgih običajno prevladujejo mala podjetja, občutljiva na regulativne obremenitve, ki zvišujejo njihove stroške. To vprašanje je obravnavano v oddelku 3.

3. VPRAŠANJA IZVAJANJA NA NACIONALNI RAVNI

3.1. Stopnje nadomestil

Osrednji del Direktive je bilo usklajevanje veljavnih stopenj nadomestil v petih opredeljenih razredih, namenjenih usklajevanju uporabe sledne pravice, v kolikor neskladnosti izkrivljajo konkurenčne pogoje na notranjem trgu. Nobena zainteresirana stran ni navedla, da bi bilo treba razrede in stopnje nadomestil spremeniti ali da bi bilo treba odpraviti diskrecijsko 5-odstotno stopnjo za prodaje v vrednosti manj kot 5 000 EUR.

Glede spodnje meje za uporabo sledne pravice znašajo stopnje med 15 in 3 000 EUR. Predložen ni bil noben dokaz, da so imele različne stopnje na nacionalni ravni negativen učinek na trgovino znotraj EU.

3.2. Postopki upravljanja

Direktiva državam članicam omogoča, da poskrbijo za obvezno ali neobvezno kolektivno upravljanje nadomestil za sledno pravico. Večina držav članic je poskrbela za obvezno kolektivno upravljanje sledne pravice, vendar se je precejšnje število držav članic odločilo za neobvezno kolektivno upravljanje. Zainteresirane strani niso izpodbijale področja uporabe za različne pristope h kolektivnemu upravljanju pravic.

Razen tega Direktiva ne navaja ničesar glede izvajanja in upravljanja pravice. Med nacionalnimi sistemi so velika razhajanja, zaradi česar so velike razlike glede težavnosti in stroškov upravljanja, tako za strokovnjake na trgu umetnin kot za kolektivne organizacije, ki upravljajo s sledno pravico.

3.2.1. Upravni stroški

Večina strokovnjakov za trg je izpostavila vprašanje upravnih stroškov. Poudarili so, da bi visoki upravni stroški za vsako transakcijo vplivali zlasti na MSP, ki imajo običajno večji tržni delež po obsegu kot vrednosti. S tem v zvezi je treba opozoriti, da je bilo že samo v letu 2010 več kot 65 000 upravičenih prodaj na dražbah. Stroški upravljanja pravice so bili ocenjeni na največ 50 EUR na transakcijo. To so v glavnem stroški osebja, povezani z (i)

določanjem kvalificiranih umetnikov; (ii) določanjem in krajem dedičev in drugih imetnikov pravic; ter (iii) obdelavo opustitev in povračil, skupaj s stroški sistema informacijske tehnologije.

Največji dejavnik je očitno določanje kvalificiranih umetnikov. Medtem ko kolektivne organizacije v nekaterih državah članicah vodijo odlične evidence, druge takih podatkov ne vzdržujejo ali jih ne dajo na razpolago na učinkovit način. Nekatere kolektivne organizacije objavljajo sezname imetnikov pravic, ki so z njimi sklenili pogodbo in so upravičeni do prejema nadomestila za sledno pravico. V državah članicah, v katerih je registracija umetnika pri kolektivni organizaciji predpogoj za plačilo nadomestila za sledno pravico, lahko kolektivne organizacije zagotovijo popoln seznam morebitnih upravičencev.

V državah, v katerih kolektivne organizacije ne podajajo informacij na sistematičen in celovit način, je iskanje očitno naloga strokovnjakov s trga umetnin. Razmere glede čezmejne razpoložljivosti in dostopnosti evidenc o upravičencih so neenotne.

Vodenje celovitih evidenc upravičenih umetnikov, po katerih je mogoče iskati, je bilo navedeno kot pomembna zahteva glede zmanjšanja upravnih stroškov, povezanih s sledno pravico. Drugi pristop je očitno uporaba neobveznega in poenostavljenega sistema pavšalnega zneska. V eni državi članici sta bila medpanožni (imetniki pravic, industrija) sporazum o izvajanju pravice in sodelovanje pri razvoju združljivih informacijskih sistemov navedena kot pomembna elementa za zagotavljanje učinkovitega upravljanja pravice.

3.2.2. Stroški za kolektivne organizacije

Kolektivne organizacije navajajo upravne stroške v razponu od 10 % do 20 % zbranih nadomestil. Upravni stroški kolektivnih organizacij se običajno odbijejo pred razdelitvijo nadomestil, zato jih nosijo upravičenci.

V državah članicah, v katerih lahko kolektivne organizacije zbirajo nadomestila za sledne pravice samo na podlagi posameznih pooblastil, se običajno lahko razdelijo vsa nadomestila. V državah članicah z drugimi sistemi upravičencev včasih ni mogoče najti. V takih primerih ni razdeljenih do 5 % zbranih nadomestil.

3.2.3. Učinek snežne kepe

Trgovci z umetninami so se pritoževali tudi glede t. i. učinka snežne kepe, ki ga ima sledna pravica, kar pomeni, da je treba za vsako transakcijo plačati nadomestilo, ki ga ni mogoče – v nasprotju z DDV – dobiti povrnjenega za transakcije med trgovci. Sledna pravica ima kumulativni učinek na umetniška dela, ki so večkrat prodana. V državah, v katerih morata nadomestilo plačati tako prodajalec kot kupec, lahko trgovec z umetninami, ki sodeluje v dveh zaporednih transakcijah, dvakrat zapored plača nadomestilo za isto umetniško delo (najprej kot kupec in nato kot prodajalec).

4. UČINEK NA UMETNIKE

4.1. Koristi in stroški za umetnike

Komisija je kolektivne organizacije, zadolžene za zbiranje in razdeljevanje nadomestil za sledno pravico, zaprosila za informacije o (a) številu umetnikov, ki so imeli med letoma 2005 in 2010 korist od pravice, za vsako leto; in (b) razdeljenem znesku. Te informacije je lahko

predložilo deset kolektivnih organizacij, tj. zajetih je bilo 10 od 27 držav članic.¹³ Glej povzetek v preglednici 3 v Prilogi. V teh 10 državah članicah je bilo v letu 2010 razdeljenih približno 14 milijonov EUR nadomestil med 6 631 umetnikov in njihovih dedičev, kar je precej stabilna številka v primerjavi s 14,4 milijona EUR nadomestil, ki so bila razdeljena med 7 107 umetnikov in njihovih dedičev v letu 2007. Približno polovica nadomestil je bila zbrana v Franciji. Kolektivne organizacije v štirih državah članicah (Belgija, Danska, Francija in Slovaška) so lahko predložile razčlenitev razdeljenih nadomestil med živeče in preminule umetnike za obdobje 2006–2010. V teh štirih državah članicah je bilo v tem obdobju med živeče umetnike razdeljenih 22 % nadomestil po vrednosti in 41 % nadomestil po obsegu.

Te številke so večinoma podprte z raziskavo, ki jo je izvedlo podjetje Arts Economics. V letu 2010 so upravičene prodaje na dražbah zajemale dela več kot 5 000 živečih umetnikov in dosegle 19 000 transakcij ter vrednost 225 milijonov EUR. Dediči predstavljajo veliko večji del prodaj, upravičenih do sledne pravice, kar znaša 82 % upravičenih prodaj po vrednosti, 71 % po obsegu in 63 % upravičencev (glej preglednico 4 v Prilogi).

45 % živečih umetnikov, ki so izvedli upravičene prodaje v letu 2010 (2 271), je sodilo v cenovni okvir pod 3 000 EUR, za katerega je veljala stopnja nadomestila v višini do 150 EUR. Nadaljnjih 39 % je sodilo v cenovni okvir do 50 000 EUR, za katerega je veljala stopnja nadomestila v višini do 2 030 EUR. Velika večina umetnikov in pravnih naslednikov, ki so sodelovali v posvetovanju, je pozdravila sistem sledne pravice kot sistem, ki je prinesel spremembe, tako v finančnem smislu kot v zvezi s priznanjem. Nekatere kolektivne organizacije vodijo tudi sheme, pri katerih se odtegnitev v kulturne namene (10 % dohodka od sledne pravice) uporablja izrecno za podporo mladih umetnikov. Kolektivne organizacije v nekaterih državah članicah so izrazile obžalovanje, da je uskladitev veljavnih stopenj v okviru direktive o sledni pravici prinesla stopnjo nadomestila, nižjo od stopnje v nacionalni zakonodaji pred uvedbo zgornje meje v višini 12 500 EUR, in padajočo vrednost nadomestila, npr. v Nemčiji, kjer je prej veljala 5-odstotna pavšalna stopnja za vse prodaje.

5. SKLEPNE UGOTOVITVE

5.1. Konkurenčnost evropskih trgov

Opredeliti ni mogoče nobenega vzorca, ki bi izgubo deleža EU na svetovnem trgu modernih in sodobnih umetnin povezal z uskladitvijo določb glede uporabe sledne pravice v EU 1. januarja 2006. Prav tako trenutno ni mogoče opredeliti nobenega jasnega vzorca, ki bi kazal na sistematično preusmerjanje trgovanja znotraj EU od držav članic, ki so leta 2006 uvedle pravico za živeče umetnike. Kljub temu očitno obstajajo pritiski na evropskih trgih umetnin, v vseh cenovnih razponih, tako za sektor dražbenih hiš kot za sektor trgovcev z umetninami, spomniti pa je tudi treba, da se bo področje uporabe sledne pravice po 1. januarju 2012, ko poteče odstopanje za dela preminulih umetnikov, precej razširilo.

Hkrati se zdi, da se kakovost upravljanja sledne pravice po EU precej razlikuje, kar prinaša stroške strokovnjakom s trga umetnin in umetnikom. Breme je lahko še zlasti visoko za tiste na spodnjem delu trga, ki jih stroški upravljanja pravice sorazmerno veliko bolj prizadenejo.

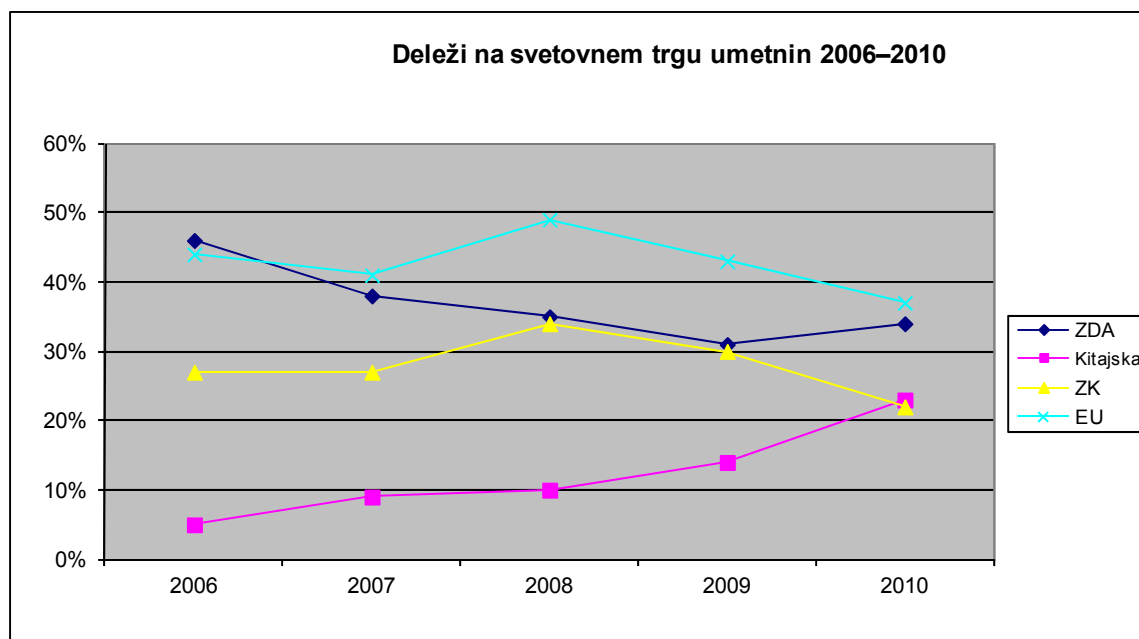
¹³ Nekatere kolektivne organizacije so lahko predložile zneske razdeljenih nadomestil, ne pa števila umetnikov, ki so imeli od pravice korist; druge so predložile skupni znesek, ne pa podatkov po letih; ena je navedla število umetnikov, ki so imeli od pravice korist, ne pa vrednosti. Organizacije v osmih državah članicah niso mogle predložiti nobenih informacij.

Komisija poleg tega priznava, da v nekaterih državah članicah neustrezno upravljanje sledne pravice predstavlja precejšnje breme za strokovnjake s trga umetnin in lahko vodi tudi k nepotrebno visokim odtegnitvam od nadomestil zaradi umetnikov in njihovih naslednikov.

- Ob upoštevanju gospodarskega pomena sektorja Komisija meni, da je treba še naprej spremljati razvoj trga. Komisija bo še enkrat poročala in predložila svoje rezultate leta 2014.
- Komisija si bo tudi prizadevala izpolniti svojo zavezo in skušala prepričati tretje države, da uvedejo sledno pravico.
- Ob upoštevanju obsega transakcij, za katere velja sledna pravica, Evropska komisija tudi meni, da bi bila koristna izmenjava najboljših praks na evropski ravni z namenom upravljanja in čim večjega zmanjšanja upravnih stroškov v vseh državah članicah. Zato namerava vzpostaviti dialog z zainteresiranimi stranmi, ki bodo zadolžene za podajanje priporočil glede izboljšanja sistema zbiranja in razdeljevanja nadomestil za sledno pravico v EU.
- V širšem smislu Evropska komisija meni, da bi morale biti upravljanje s strani kolektivnih organizacij glede njihovih članov in komercialnih uporabnikov v skladu z visokim standardom upravljanja in preglednosti, zato bo v letu 2012 glede tega predložila predlog, ki bo enako veljal za vse kolektivne organizacije, ki upravljajo sledno pravico.

Priloga 1

Slika 1 – Spremembe deležev na svetovnem trgu umetnin v obdobju 2006–2010

Preglednica 1 – Prodaja na dražbah v letih 2008 in 2010

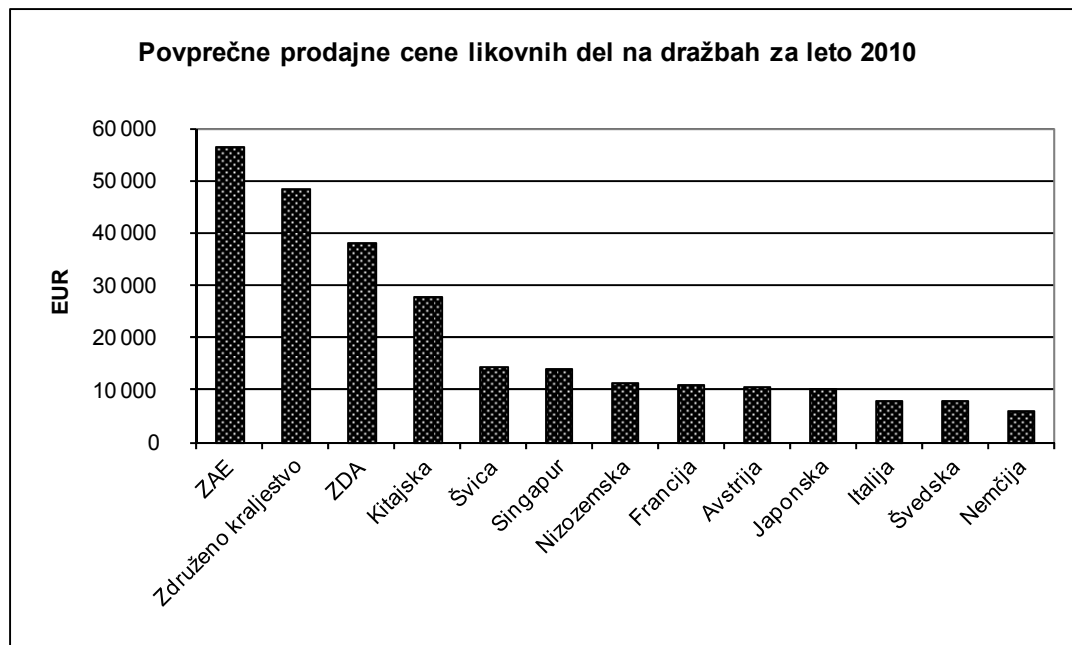
	Prodaja na dražbah 2008 (milijonov EUR)					Prodaja na dražbah 2010 (milijonov EUR)					
	Vsi živeči umetniki	Živeči umetniki v EU	Dela umetnikov, umrlih v obdobju 70 let do datuma prodaje	Dela umetnikov v EU, umrlih v obdobju 70 let do datuma prodaje	Skupna prodaja na dražbah (likovna in dekorativna umetnost)	Vsi živeči umetniki	Živeči umetniki v EU	Dela umetnikov, umrlih v obdobju 70 let do datuma prodaje	Dela umetnikov v EU, umrlih v obdobju 70 let do datuma prodaje	Skupna prodaja na dražbah (likovna in dekorativna umetnost)	Prodaja likovnih umetnin na dražbi
AT	6,5	6,0	15,1	14,3	131,6	8,5	7,6	22,1	19,8	222,8	76,6
FR	40,7	27,4	162,4	136,1	1 105,3	51,6	24,1	200,9	120,6	1 153,4	396,8
DE	17,4	14,9	61,4	57,2	454,5	16,8	12,3	69,2	53,6	416,5	143,3
IT	20,2	11,7	72,6	60,7	514,1	16,9	14,6	53,0	53,5	250,2	86,1
NL	2,8	2,2	11,4	10,8	126,7	6,7	4,7	1,5	16,9	124,6	42,9
SE	4,9	4,3	20,2	16,0	138,9	9,7	9,4	27,1	22,6	153,3	52,7
Zdr. kraljestvo	506,3	347,0	900,6	752,8	6 391,1	199,4	145,1	695,4	661,0	4 224,9	1 453,4
Ostala EU	15,8	14,4	51,5	47,5	437,0	15,1	6,9	107,7	83,7	693,8	238,7
EU	614,5	429,0	1 295,0	1 099,9	9 299,3	319,1	224,7	1 176,8	1 031,7	7 239,5	2 490,4
ZDA	421,4	127,9	1 129,9	626,5	6 607,8	389,5	97,6	1 308,2	694,4	6 499,6	2 235,9
CH	3,9	3,0	26,9	25,9	272,8	5,7	3,4	35,2	29,3	376,5	129,5
Ostali svet	350,3	5,7	201,8	37,0	2 791,1	357,1	17,5	970,8	43,8	6 661,2	2 226,8
SKUPAJ	1 390,2	564,5	2 653,6	1 784,8	18 971,0	1 071,6	343,2	3 490,3	1 799,2	20 776,8	7 082,6

Preglednica 2 – Prodaja del živečih umetnikov in evropskih umetnikov z upravičenimi dediči na dražbah, EU, leto 2010

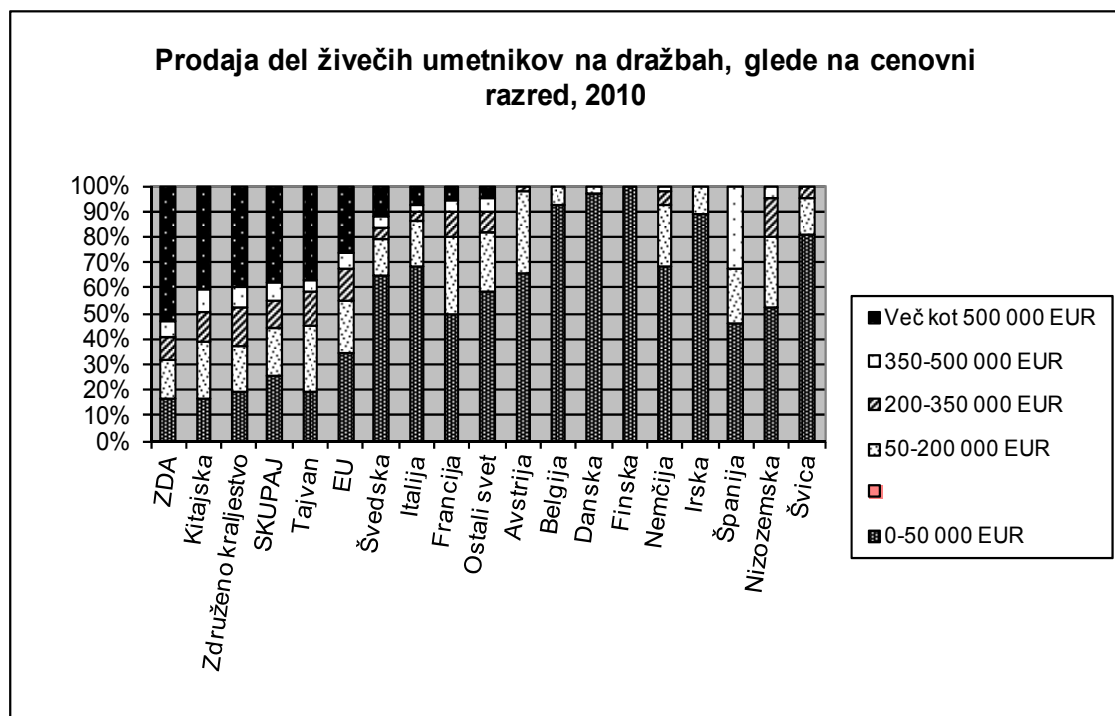
	Vrednost	Št. umetnikov/dedi	Obseg transakcij
--	----------	--------------------	------------------

	v milijon ih EUR	čev, ki imajo korist od pravice	
Živeči umetniki	225	5 072	18 670
Evropski umetniki z upravičenimi dediči	1 032	8 814	46 380
Skupaj	1 257	13 886	65 050
Živeči umetniki kot % od celote	18 %	37 %	29 %

Slika 2

Slika 3

Preglednica 3 – Število umetnikov, ki imajo korist od pravice, in vrednost razdeljenih nadomestil v obdobju 2005–2010, izbrane države članice EU

	2005		2006		2007		2008		2009		2010	
	Št.	Vrednost v mio EUR	Št.	Vrednost v mio EUR	Št.	Vrednost v mio EUR	Št.	Vrednost v mio EUR	Št.	Vrednost v mio EUR	Št.	Vrednost v mio EUR
AT			19	0,038	27	0,07	43	0,111	39	0,093	38	0,11
BE	291	0,256	413	0,505	448	0,51	545	0,623	508	0,46	513	0,554
DK			1604	0,225	2071	1,346	1989	1,403	1511	0,742	1894	0,857
EE		0,007	10	0,018	14	0,021	13	0,011	9	0,01	11	0,004
FR	1991	2,934	2191	5,2	2233	6,51	1985	6,68	1959	6,06	2054	6,848
DE	878	2,351	1020	2,751	1191	3,47	1157	3,374	1112	4,319	1021	3,427
NL			46	0,06	39	0,053	54	0,067	44	0,056	58	0,105
PT					4	0,001	6	0,005	19	0,027	26	0,026
SK	76	0,021	110	0,025	135	0,037	152	0,049	132	0,038	50	0,022
Z. kralj.			414	0,987	945	2,99	1123	3,45	913	2,594	966	2,696
Skupaj		5,569	5827	9,809	7107	15,008	7067	15,773	6246	14,399	6631	14,649